

yuryd. nauk. Kyiv, 1998. S. 344. **9.** Oliinyk O. S. Pryntsypy kryminalnoho prava: avtoref. d-ra yuryd. nauk. Dnipro, 2020. S. 10. **10.** Starchuk O. V. Shchodo poniattia pryntsypiv prava. Chasopys Kyivskoho universytetu prava. 2012/2. S. 42. **11.** Starchuk O. V. Shchodo poniattia pryntsypiv prava. Chasopys Kyivskoho universytetu prava. 2012/2. S. 40. **12.** Kostenko O. M. Shchodo zlovzhyvan kryminalnym zakonodavstvom (krytyka pozytyvizmu v kryminalnii yustytzii). URL: https://yurincom.com/legal_practice/analitichna_yurysprudentsiia/shchodo-zlovzhyvan-kryminalnym-zakonodavstvom-krytyka-pozytyvizmu-v-kryminalnij-iustytzii/ **13.** Tekst proiektu novoho Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2024/01/11/kontrolnyj-tekst-proiektu-kk-10-01-2024-1.pdf> **14.** Pohrebniak S. P. Osnovopolozhni pryntsypy prava (zmistovna kharakterystyka). Kharkiv: Pravo, 2008. S. 28. **15.** Rabinovych S. Osnovopolozhni pryntsypy prava yak ob'ekt zahalnoteoretychnoho doslidzhennia. *Visnyk Lvivskoho universytetu*. Seria: «Iurydychna». 2009. Vyp. 48. S. 316. **16.** Rusenko I. Ya. Poniattia pryntsypiv prava ta yikh znachennia v pravovykh systemakh Ukrainy ta Yevropeiskoho Soiuzu. *Mytna sprava*. 2012. № 4 (82). Ch. 2, kn. 1. S. 19. **17.** Pohrebniak S. P. Osnovopolozhni pryntsypy prava (zmistovna kharakterystyka). Kharkiv: Pravo, 2008. S. 39–40. **18.** Reznik Yu. S. Pryntsyp humanizmu ta yoho realizatsiia v kryminalnomu pravi Ukrainy: dys. ... kand. yuryd. nauk. Kyiv, 2016. S. 21–22. **19.** Dobizha Vasil, Kolesnyk Oleksandr. Spivvidnoshennia poniat pravo i zakon. *Krakowskie Studia Malopolskie* 2022, nr 4 (36). S. 101. URL: <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/ksm/36/ksm3606.pdf> **20.** Dudchenko V. V. Zahalni pryntsypy kodyfikatsii. Naukovi pratsi Odeskoi natsionalnoi yurydychnoi akademii. Odesa: Yuryd. l-ra, 2009. T. 8. S. 80.

Golub Yana. Heoretical basis of the principles criminal law of Ukraine

The article researches theoretical approaches to understanding the principles of law in criminal law science. It is the principles on which law is based in general that ensure the system of law and its potential. The principles of criminal law find their constitutive (mandatory) manifestation in the norms of the criminal law in accordance with the essential legal nature of these fundamental principles of law, and, of course, these provisions must be taken into account during lawmaking and law enforcement. This is an axiom for each and every branch of law, including criminal law. At the same time, a single coherent doctrine of legal principles has not yet been created, which would form the basis of the development of branch principles. In the hierarchy of principles of modern criminal law of Ukraine, justice should be at the top. One of the main properties of the principles of law is their understanding as the spirit of law, and therefore the justified expediency of their direct application to fill the gaps in criminal law or in the situation of overcoming illegal criminal law. The principles of law are a guide for the law enforcer in the situation of legislative discretion or illegal law. Unlike the draft Criminal Code of Ukraine, the current Criminal Code of Ukraine does not contain a separate section devoted to the principles/general principles of criminal liability. At the same time, it would be an exaggeration to claim that the current criminal law is completely devoid of fundamental principles of law.

Therefore, understanding the essence and meaning of the fundamental principles of law within one or another branch of law has not only theoretical, but also purely practical significance.

Key words: principles of law, criminal law, theoretical foundations, legal principles, branch principles, justice, system of principles, natural law, positive law, hierarchy, non-legal law, criminal responsibility.

DOI: 10.33663/0869-2491-2024-35-839-848

УДК 340.132.6

М. П. ТЕПТЮК,
аспірант Інституту держави і права
імені В. М. Корецького*
ORCID: 0009-0002-5893-0676

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОМУ: ДО ПРОБЛЕМИ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ

У статті проаналізовано окремі положення українського законодавства, судові рішення, спеціальну словникову літературу, а також навчальні та наукові видання щодо використання терміна «застосування закону». Встановлено, що цей термін широко застосовується в юридичній практиці, а разом з тим відсутнє його однозначне розуміння в юридичній науці. Через це не має свого чіткого визначення поняття застосування закону. Наголошено на необхідності з'ясування термінологічного аспекту даного поняття як обов'язкової умови його теоретичного дослідження.

Ключові слова: закон, юридична діяльність, дія закону, застосування закону, правова норма.

Teptiuk Maksym. Application of law: towards the problem of terminological definition of the concept.

The article analyzes certain provisions of domestic legislation, court decisions, specialized dictionary literature, as well as educational and scientific publications regarding the use of the term «application of law». It has been established that this term is widely used in legal practice despite the lack of a clear understanding of it in legal science. The necessity of clarifying the methodological aspects of developing and formulating the concept of «application of law» is emphasized.

Key words: law, legal activity, operation of law, application of law, legal norm.

Актуальність. Гостро актуальна в сучасних умовах проблема збереження національної державності України значною мірою зумовлює, окрім економічних, політичних, соціальних, ідейних тощо чинників, також вищу якість правового регулювання суспільного й державного життя країни. Поряд із тим для належної якості правового регулювання недостатньо розробити та прийняти якісні закони, оскільки їх придатність залежить у підсумку від того, як закон уведено в дію та наскільки правильно й повно його застосовують на практиці суб'єкти права. За належного застосування навіть певні недоліки

* **Teptyuk Maksym**, Postgraduate Student of Koretsky Institute of State and Law of the NAS of Ukraine

закону можна виправити через практику; і навпаки, неналежне застосування або незастосування закону може фактично знецінити його правове значення.

Зважаючи на це, проблема застосування закону завжди була і залишається актуальною для юридичної практики. Саме від правильного та ефективного застосування законів, серед іншого, залежать такі феномени практики і категорії юридичної науки, як «право», «закон», «законність» і «правопорядок», з якими пов'язане поняття «застосування закону». Проте дане поняття досі не отримало його певного й однозначного розуміння.

Аналіз наукових досліджень. Спеціальні наукові дослідження з проблеми застосування закону в Україні відсутні, натомість проблематика застосування права вже тривалий час перебуває в полі зору вчених-юристів і на різних етапах її досліджували М.Гредескул, П. Недбайло, Ю. Решетов, І. Дюрягін, М. Гнатюк, А. Перепелюк, Д. Бочаров, О. Донченко, В. Мухін, С. Гусарєв, Н. Оніщенко, О. Ющик, та інші.

Метою статті є з'ясування значення терміна «застосування закону» в контексті визначення даного поняття на основі аналізу публікацій та відповідних нормативних матеріалів.

Виклад основного матеріалу. Термін «застосування закону» широко використовується в юридичній практиці. Воно використовується в законах, судових рішеннях, науково-практичних коментарях, методичних рекомендаціях тощо.

Так, наприклад, ст. 409 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) передбачає, що однією з підстав для скасування або зміни судового рішення при розгляді справи в суді апеляційної інстанції є неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність. У ст. 413 КПК України визначено, що неправильним застосуванням закону про кримінальну відповідальність, що зумовлює скасування або зміну судового рішення, є: незастосування судом закону, який підлягає застосуванню; застосування закону, який не підлягає застосуванню; неправильне тлумачення закону, яке суперечить його точному змісту; призначення більш суворого покарання, ніж передбачено відповідною статтею (частиною статті) закону України про кримінальну відповідальність. Стаття 420 КПК України встановлює, що суд апеляційної інстанції скасовує вирок суду першої інстанції й ухвалює вирок у разі необхідності застосування закону про більш тяжке кримінальне правопорушення чи збільшення обсягу обвинувачення.

Водночас ст. 433 цього ж кодексу передбачено, що суд касаційної інстанції перевіряє правильність застосування судами першої та апеляційної інстанцій норм матеріального та процесуального права, правової оцінки обставин і не має права досліджувати докази, встановлювати та визнавати доведеними обставини, що не були встановлені в оскарженому судовому рішенні, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу¹.

Отже, тут законодавцем в одному й тому самому нормативно-правовому акті використовується і термін «застосування закону», і термін «застосування

норм права». Тобто, переглядаючи рішення суду першої інстанції, суд апеляційної інстанції встановлює, чи правильно суд першої інстанції при прийнятті свого рішення застосував відповідний закон. Водночас, згідно з буквальною змістом кодексу, при касаційному перегляді суд касаційної інстанції перевіряє рішення судів першої та апеляційної інстанцій уже на предмет правильного застосування ними норм права, а не закону.

Викладене свідчить про те, що законодавець не проводить у даному разі відмінностей між поняттями «застосування закону» і «застосування норми права», хоча це різні речі, які позначаються відповідно різними термінами.

Аналогічна ситуація має місце в Цивільному процесуальному кодексі (ст. 376, 403)², Господарському процесуальному кодексі (ст. 238, 277)³ та Кодексі адміністративного судочинства України (ст. 246, 317)⁴.

Якщо аналізувати судову практику стосовно використання терміна «застосування закону», то можна дійти висновку, що суди різних інстанцій і предметних юрисдикцій доволі часто вживають цей термін поряд з термінами «застосування норми права», «застосування припису закону», «застосування положення статті закону», «застосування статті закону».

Велика Палата Верховного Суду в постанові від 03.11.2021 у справі № 360/3611/20 зазначила: «Згідно із ч. 4 ст. 5 КК України, коли закон про кримінальну відповідальність змінювався кілька разів і наступні його редакції в силу погіршення кримінально-правового становища особи зворотної дії не мають, до правовідносин застосовується той закон, що скасовує злочинність діяння, пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи. У такому випадку йдеться про застосування так званого проміжного закону, що набув чинності після вчинення злочину, але втратив чинність до моменту прийняття рішення у справі»⁵.

Касаційний адміністративний суд у постанові від 13.07.2023 у справі № 360/2077/22 вказав, що «Верховний Суд у складі Судової палати для розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду у постанові від 13.06.2023 у справі № 560/8064/22 відступив від висновку щодо застосування положень статті 13 Закону № 3551-XII, частини другої статті 20 Закону № 389-VIII, частини сьомої статті 20 та абзацу третього підпункту 2 пункту 22 розділу VI прикінцевих та перехідних положень Бюджетного кодексу України та Порядку № 540 у подібних правовідносинах»⁶.

Касаційний господарський суд у постанові від 13.07.2023 у справі № 910/3428/19 зазначив, що «приписи частини дванадцятої статті 71 Закону України “Про акціонерні товариства” та статті 54 Господарського процесуального кодексу України не підлягають застосуванню до спірних правовідносин...»⁷.

Касаційний цивільний суд у постанові від 12.07.2023 у справі № 663/1169/20 вказав: «...суд апеляційної інстанції неправильно застосував пункт 8 частини першої статті 134 КЗпП України, оскільки не врахував орга-

нізаційно-правову структуру державного підприємства на момент підписання начальником філії наказів»⁸.

Отже, з наведеного можна зробити висновок, що в законодавчій і судовій практиці, а також іншій юридичній практиці немає однозначності у використанні терміна «застосування закону».

Якщо звернутися до загальних тлумачних словників, то в них термін «застосування закону» як самостійний взагалі не фігурує, надається визначення лише окремих слів, з яких він складається. Так, слово «застосування» означає «дія зі значенням застосовувати». При цьому слово «застосовувати» має такі значення: 1. Використовувати що-небудь, запроваджувати в ужиток. 2. Пристосовувати до чого-небудь⁹, використовувати, вводити в практику¹⁰.

Слово «закон» використовується також у декількох значеннях: 1) загальнообов'язкове правило, встановлене найвищим органом державної влади, що має найвищу юридичну силу; сукупність таких правил і державних постанов, що регулюють відносини між людьми, між людиною і державою тощо; норма; 2) те, що сприймається як незаперечне розпорядження, обов'язкове для його дотримання; 3) усталене правило співжиття, норма поведінки; звичай; 4) правила в якій-небудь сфері діяльності людини; 5) постійний і необхідний зв'язок між предметами, явищами тощо, що впливає з їхньої сутності; основне положення якої-небудь науки; щось незаперечне, що є виявом певної закономірності; 6) сукупність релігійних догм, напр.: Закон Божий¹¹.

Стосовно спеціальної словникової літератури, то термін «застосування закону» в юридичних термінологічних словниках взагалі відсутній^{12; 13; 14}. Так само не містять його і юридичні енциклопедії^{15; 16}.

У навчальній і науковій юридичній літературі термін «застосування закону» також не отримав адекватного відображення. Загалом вчені-юристи так само ототожнюють поняття «застосування закону» із поняттям «застосування норм права» чи «правозастосування», дефініція яких пропонується практично в кожному підручнику чи посібнику з теорії права.

Так, в одному з навчальних посібників зазначається, що застосування норм права за своїм обсягом є найбільш об'ємною ланкою в юридичному процесі й спрямоване воно на індивідуальне регулювання суспільних відносин. Крім того, застосування являє собою опосередковану форму реалізації норм права, яка суттєво і формально відрізняється від безпосередніх форм: виконання, дотримання та використання. Також авторський колектив дає відповідне визначення застосування норм права – це особлива форма реалізації норм права компетентними суб'єктами з вирішення конкретної справи, яка має владний та (або) творчо-організуючий характер, здійснюється у встановленому процедурному порядку і завершується виданням правозастосовного акта¹⁷. При цьому автори не визначають співвідношення даного терміна з терміном «застосування закону», фактично змішуючи його із застосуванням будь-якого нормативно-правового акта.

В іншому навчальному посібнику йдеться не про застосування норм права, а про застосування права в цілому і зазначається, що це особлива форма реалізації правових норм, яка полягає в тому, що уповноважена посадова особа на підставі загальної норми права видає акт застосування права (наказ, розпорядження, поста-нову, вирок...), яким поширює дію норми на конкретну життєву ситуацію і визначених осіб¹⁸. У цьому випадку взагалі немає послідовності у використанні понять «право» і «норми права».

У підручниках з теорії права ситуація така сама. Наприклад, автори підручника із загальної теорії держави та права за редакцією М. Цвіка і О. Петришина також не використовують термін «застосування закону», натомість ведуть мову про «застосування норм права» і визначають це явище як правову форму діяльності уповноважених на те органів держави і посадових осіб у реалізації приписів норм права стосовно конкретних життєвих випадків шляхом винесення індивідуально-конкретних рішень¹⁹.

Більш широке визначення правозастосування міститься в іншому підручнику з теорії держави і права. Правозастосування – це владноорганізуюча діяльність компетентних державних органів і посадових осіб, що виражається у процедурно-процесуальних формах, полягає в реалізації юридичних норм щодо конкретних життєвих випадків і конкретних суб'єктів для вирішення юридичної справи, у результаті чого виникають, змінюються, припиняються або відновлюються юридичні права та юридичні обов'язки сторін у цих справах. При цьому наголошується, що поняття «правозастосування» означає виконання норм права в суспільному житті, а також те, що правозастосування є особливою, або, як інколи її називають, складною, формою реалізації норм права²⁰.

Отже, і в даному разі йдеться про тотожність понять «виконання» і «застосування», загалом же правозастосування також зводиться до особливої форми реалізації норм права.

Спеціальні наукові дослідження з проблеми застосування закону, наскільки нам відомо, також відсутні, хоча роботи щодо правозастосування публікувалися як у дореволюційний і радянський періоди, так і сучасними вітчизняними науковцями.

Ще у 1900 році харківський вчений М. Гредескул писав, що здійснення права завжди й усюди є результатом покори йому зі боку тих, кому воно адресоване. Покора праву – це і є той єдиний шлях, за допомогою якого право може мати практичне здійснення. Право здійснюється через покору йому з боку громадян, і цей висновок зроблений автором на противагу домінуючому на той час вченню, відповідно до якого право має вираження виключно завдяки примусу чи насильству²¹.

Серед вчених радянського періоду слід звернути увагу на позицію професора П. Недбайла, який стверджував, що застосовувати норми права можуть не тільки посадові особи, а й громадяни, хоча вони не можуть видавати інди-

відуальні акти застосування норм права і повинні звертатися до компетентних державних органів²².

Водночас С. Алексєєв вважав, що за своїм соціальним змістом застосування права являє собою управлінську діяльність як різновид соціального управління. Застосування права – це управління спеціалізованого характеру, що спрямоване на забезпечення суворого втілення в життя загальних програм, що закріплені в нормах права²³.

А, наприклад, І. Дюрягін визначав застосування норм права як здійснювану в спеціально визначених законом формах державно-владну організаційну діяльність компетентних суб'єктів із видання індивідуально-конкретних правових приписів²⁴.

У зв'язку з цим зазначимо, що, характеризуючи дослідження проблеми правозастосування, Н. Атаманова відзначила кілька підходів щодо поняття «застосування права»: одні під цим розуміють владну організуючу діяльність компетентних органів і осіб стосовно забезпечення реалізації юридичних норм; другі – спосіб організації здійснення правових норм, своєрідне «перетворення у життя» їх вимог; треті – форму реалізації права, де результат полягає в прийнятті управлінських рішень; четверті – владну організацію всього суспільного порядку, а також відносин суб'єктів, які беруть участь у соціальному житті. Проте, на її думку, більш поширеним є спеціально-юридичний підхід, в якому правозастосовна діяльність визначається як владна та організуюча діяльність компетентних державних органів стосовно прийняття індивідуально-конкретних розпоряджень тощо²⁵.

У зв'язку з цим привертає до себе увагу точка зору Д. Бочарова, який наголошує на потребі розрізнення понять «правозастосування», «застосування норм права» та «правозастосовна діяльність». Термін «правозастосування» він пропонує вживати для позначення специфічної форми правореалізації, пов'язаної з реалізацією владної компетенції; «застосування норм права» – для позначення випадків повної реалізації норми в акті застосування; а випадки, які потребують послідовного здійснення численних актів застосування норм права, та поетапно вчинювані в рамках акту застосування правової норми дії – позначати терміном «правозастосовна діяльність»²⁶. Водночас термін «застосування закону» в дисертаційному дослідженні згаданого автора не набув відображення.

М. Гнатюк зазначає, що правозастосування поряд з такими формами реалізації права, як дотримання, виконання й використання правових норм, пов'язане з реалізацією права і являє собою її специфічний вид. Наголошує, що правозастосування комплексно поєднує в собі інші форми правореалізації, що свідчить про його ключове положення в загальному механізмі правореалізації та його державно-владний характер, можливість використання системи засобів і способів з метою забезпечення правомірної поведінки. Загалом автор розглядає правозастосування як комплексну, державно-владну, управлінську, творчу діяльність, здійснювану у встановлених законом проце-

дурних і процесуальних формах, яка покликана забезпечити адресатам правових норм можливість реалізації належних їм прав і покладених на них юридичних обов'язків²⁷. Термін «застосування закону» цей автор у дисертаційному дослідженні також не використовує.

О. Донченко також визначає правозастосування як одну із форм реалізації пра-ва, яка має державно-владний організуючий характер, компетентними державними органами та уповноваженими державою особами, спрямовану на зміну, припинення або виникнення правових відносин шляхом видання індивідуальних актів застосування правових норм у певних формах, та на конкретизацію правового регулювання й охорону суспільних відносин. Він, як і названі вище автори, термін «застосування закону» також не використовує, однак, розкриваючи ознаки поняття «застосування норм права», зазначає, що правозастосування водночас є й реалізацією законодавства у правовідносинах. Адже воно змінює ті чи інші правовідносини, а також конкретизує юридичні права та обов'язки суб'єктів правовідносин²⁸.

Отже, можна констатувати, що в теорії права поняття «застосування закону» як самостійний предмет спеціально досі не досліджувалося, а відтак не визначеним залишається термін, який позначає дане поняття, у зв'язку з чим існує необхідність визначити методологічний підхід до термінологічного визначення поняття «застосування закону».

Висновки. 1. Юридична практика користується поняттям «застосування закону», яке, однак, не має свого однозначного розуміння і в різних правових актах фігурує поряд з іншими близькими за значенням поняттями. 2. Така ситуація зумовлена тим, що поняття «застосування закону» не знайшло свого чіткого термінологічного визначення в науковій літературі. Через це відсутні спеціальні дослідження даного поняття, що позбавляє юридичну практику відповідного наукового орієнтиру. 3. Без чіткого поняття «застосування закону» складається суперечлива та безсистемна практика правового регулювання суспільних відносин, що актуалізує необхідність наукової розробки даного поняття як складової процесу правового регулювання.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> 2. Цивільний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> 3. Господарський процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> 4. Кодекс адміністративного судочинства України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> 5. Постанова Великої Палати Верховного суду від 03.11.2021 у справі № 360/3611/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101211541> 6. Постанова Касаційного адміністративного суду у справі № 360/2077/22 від 13.07.2023. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112184528> 7. Постанова Касаційного господарського суду від 13.07.2023 у справі № 910/3428/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112173120> 8. Постанова Касаційного цивільного суду від 12.07.2023 у справі № 663/1169/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112174989> 9. Словник української мови: в 11 т. Київ: Наукова думка, 1970–1980. Т. 3. С. 332. 10. Великий тлумачний словник сучасної української мови /

уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. С. 396–397. **11.** Івченко Анатолій. Словник. Харків: Фоліо, 2002. **12.** Юридичний словник-довідник / за ред. академіка НАН України Ю. С. Шемшученка. Київ, 1996. **13.** Юридичні терміни: тлумачний словник / за ред. проф. В. Г. Гончаренка. Київ, 2003. **14.** Юридичні терміни: тлумачний словник / В. Г. Гончаренко, П. П. Андрушко, Т. П. Базова та ін. **15.** *Юридична енциклопедія*: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ: Укр. енцикл., 1998. **16.** *Велика українська енциклопедія*. Тематичний реєстр гасел з напрямку «Юридичні науки» / укладачі: В. Л. Бабка, М. М. Шумило; за ред. д. і. н., проф. А. М. Киридон. Київ: Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», 2017. 152 с. **17.** Теорія держави та права: навч. посіб. / Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін.; за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. Київ: НАВС, Освіта України, 2017. 320 с. **18.** Кунченко-Харченко В. І., Печерський В. Г., Трубін Ю. Ю. Правознавство: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2011. 474 с. **19.** Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с. **20.** Теорія держави і права: підручник / О. М. Бандурка, О. М. Головка, О. С. Передерій та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. М. Бандурки; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 416 с. С. 306–307. **21.** Гредескул М. О. К учению об осуществлении права. Интеллектуальный процесс, требующийся для осуществления права. 1-е изд. Харьков: Тип. А. Дарре, 1900. С. 23, 37. **22.** Недбайло П. Е. Применение советских правовых норм. Москва: Гос. изд. правовой лит., 1960. 310 с. **23.** Алексеев С. С. Общая теория права: в 2-х томах. Т. 1. Москва: Юридическая литература, 1981. С. 326. **24.** Дюрягин И. Я. Применение норм советского права. Теоретические вопросы. Св.: Средне-Уральское книжное издательство, 1973. С. 25. **25.** Атаманова Н. Проблемні питання застосування норм права. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 2. С. 164–167. **26.** Гнатюк М. Д. Правозастосування як форма реалізації права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2007. 211 с. **27.** Донченко О. І. Особливості правозастосування як форми реалізації норм права. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Юриспруденція. 2014. Вип. 11(1). С. 40–42. **28.** Бочаров Д. Доказування у правозастосовчій діяльності: загальнотеоретичні питання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2007. 20 с.

References

1. Kriminalniy procesualniy kodeks Ukraini. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> **2.** Civilniy procesualniy kodeks Ukraini. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> **3.** Hospodarskiy procesualniy kodeks Ukraini. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> **4.** Kodeks administrativnogo sudochinstva Ukraini. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> **5.** Postanova Velikoyi Palati Verhovnogo sudu vid 03.11.2021 u spravi №360/3611/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101211541> **6.** Postanova Kasaciynogo administrativnogo sudu vid 13.07.2023 u spravi № 360/2077/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112184528> **7.** Postanova Kasaciynogo hospodarskogo sudu vid 13.07.2023 u spravi № 910/3428/19 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112173120> **8.** Postanova Kasaciynogo civilnogo sudu vid 12.07.2023 u spravi № 663/1169/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>

Review/112174989 **9.** Slovník ukrajinskoi movi v 11 t. Kyiv: Naukova dumka, 1970–1980. T. 3. st. 332. **10.** Velikiy tлумачniy slovník suchasnoi ukrajinskoi movi / uklad. i holov. red. V. T. Busel. S. 396–397. **11.** Ivchenko Anatolii. Slovník. Kharkiv: Folio, 2002. **12.** Yurydychniy slovník-dovidnyk / Za red. akademika NAN Ukrainy Yu. S. Shemshuchenka. Kyiv, 1996. **13.** Yurydychni terminy: Tlumachnyi slovník / za red. prof. Honcharenka V. H. Kyiv, 2003. **14.** Yurydychni terminy. Tlumachnyi slovník / V. H. Honcharenko, P. P. Andrushko, T. P. Bazova ta in. **15.** *Yurydychna entsyklopediia*: v 6 t. / redkol.: Yu. S. Shemshuchenko (holova redkol.) ta in. Kyiv: Ukr. entsyk., 1998. **16.** *Velyka ukrainska entsyklopediia*. Tematychniy reiestr hasei z napriamu «Yurydychni nauky» / Ukladachi: Babka V. L., Shumylo M. M.; za red. d. i. n., prof. Kyrydon A. M. Kyiv: Derzhavna naukova ustanova «Entsyklopedychne vydavnytstvo», 2017. 152 s. **17.** Teoriia derzhavy ta prava: navch. posib. / Ye. V. Bilozorov, V. P. Vlasenko, O. B. Horova, A. M. Zavalnyi, N. V. Zaiats ta in.; za zah. red. S. D. Husarieva, O. D. Tykhomyrova. Kyiv: NAVS, Osvita Ukrainy, 2017. 320 s. **18.** Kunchenko-Kharchenko V. I., Pecherskyi V. H. Trubin Yu. Yu. Pravoznavstvo. Navchalnyi posibnyk. Kyiv: Kondor, 2011. 474 s. **19.** Zahalna teoriia derzhavy i prava: Pidruchnyk dlia studentiv yurydychnykh vyshchykh navchalnykh zakladiv / M. V. Tsvik, O. V. Petryshyn, L. V. Avramenko ta in.; Za red. d-ra yuryd. nauk, prof., akad. APrN Ukrainy M. V. Tsvika, d-ra yuryd. nauk, prof., akad. APrN Ukrainy O. V. Petryshyna. Kharkiv: Pravo, 2009. 584 s. **20.** Teoriia derzhavy i prava: pidruchnyk / O. M. Bandurka, O. M. Holovko, O. S. Perederii ta in.; za zah. red. d-ra yuryd. nauk, prof., akad. NAPrN Ukrainy O. M. Bandurky; MVS Ukrainy, Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav. Kharkiv, 2018. 416 s. С. 306–307. **21.** Hredeskul M. O. K ucheniiu ob osushchestvlenii prava. Intellekturnyi protsess trebuiushchiiia dlia osushchestvleniia prava. 1-e izd. Kharkov: Tip. A. Darre, 1900. S. 23, 37. **22.** Nedbailo P. E. Primenenie sovetskikh pravovykh norm / P. E. Nedbailo. Moskva: Hos. izd. pravovoi lit-ry, 1960. 310 s. **23.** Alekseev S. S. Obshchaia teoriia prava: v 2-kh tomakh, t. 1. Moskva: Yuridicheskaiia literatura, 1981, s. 326. **24.** Diuriagin I. Ya. Primenenie norm sovetskogo prava. Teoreticheskie voprosy. Sv.: Sredne-Ural'skoe knizhnoe izdatel'stvo, 1973, S. 25. **25.** Atamanova N. Problemmi pytannia zastosuvannia norm prava. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. 2021. № 2. S. 164–167. **26.** Hnatuk M. D. Pravozastosuvannia yak forma realizatsii prava: dys. kandydata yuryd. nauk: 12.00.01. Kyiv, 2007. 211 s. **27.** Donchenko O. I. Osoblyvosti pravozastosuvannia yak formy realizatsii norm prava. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Yurisprudentsiia. 2014. Vyp. 11(1). S. 40–42. **28.** D. Bocharov. Dokazuvannia u pravozastosovchii diialnosti: zahalnoteoretychni pytannia: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.01 / Natsionalna yurydychna akademiia Ukrainy im. Yaroslava Mudroho. Kharkiv, 2007. 20 s.

Teptiuk Maksym. Application of law: towards the problem of terminological definition of the concept

The article, dedicated to the issue of law application in Ukraine, examines the pressing question of the quality of legal regulation. It emphasizes the importance of not only developing and adopting quality laws but also their proper application in practice, which is key to the effectiveness of the legal system. The article highlights that correct application of laws can compensate for certain deficiencies, while improper application can undermine their legal significance.

Attention is drawn to the absence of specialized scientific research on the issue of law application, although the problem of legal application has long been a subject of

study in legal science. The article cites works of scholars who have researched this issue at various stages.

The main goal of the article is to illuminate the issue of the absence of a clear and unambiguous understanding of the concept of «application of the law» in the scientific community. The authors argue the necessity of clarifying the methodological aspects of developing and formulating this concept.

The article analyzes the broad use of the term «application of the law» in legal practice, particularly in the context of the Criminal Procedure Code of Ukraine, as well as in court decisions, scientific-practical commentaries, and methodological recommendations. Special attention is given to the analysis of cases of applying legal norms, raising questions about the differences between the concepts of «application of the law» and «application of a legal norm».

Considering the use of the term «application of the law» in general explanatory dictionaries and specialized literature, the authors note its absence in legal terminological dictionaries and legal encyclopedias. Examples are provided from educational and scientific literature, where the concept of «application of the law» also has not received adequate representation.

The author concludes that in legal theory, the concept of «application of the law» as an independent subject of study does not yet exist. He emphasizes the urgent need for a scientific analysis of this concept as a component of the legal regulation process, which can help solve problems in legal practice and contribute to improving the legal regulation of social relations in Ukraine.

Key words: law, legal activity, operation of law, application of law, legal norm.

DOI: 10.33663/0869-2491-2024-35-849-858

УДК 349.6

Д. С. КОВТУН,
аспірант Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України*
ORCID: 0009-0007-5684-0761

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАПОДІЯНОЇ ЛІСОВОМУ ФОНДУ УКРАЇНИ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ, ТА ВІДНОВЛЕННЯ ЛІСІВ ЯК ПРІОРИТЕТИ ДЕРЖАВНОЇ ЛІСОВОЇ ПОЛІТИКИ

У статті досліджується забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної лісовому фонду України внаслідок збройної агресії російської федерації, та відновлення лісів як пріоритети державної лісової політики. Автор зазначає, що російська збройна агресія проти України завдала шкоди майже третині українських лісів. Пріоритетами державної лісової політики є забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної лісовому фонду України внаслідок збройної агресії російської федерації, та відновлення лісів. Обчислення цієї шкоди потребує врахування концепції екосистемних послуг, що надаються лісами. Держава-агресорка зобов'язана повною мірою відшкодувати шкоду, заподіяну лісовому фонду України зокрема та українському довкіллю загалом.

Ключові слова: збройна агресія; відшкодування шкоди; шкода, заподіяна лісовому фонду України; відновлення лісів; державна лісова політика.

Kovtun Dmytro. Ensuring Compensation for Damage Caused to the Forest Fund of Ukraine in Connection with the Armed Aggression of the Russian Federation and Forest Restoration as Priorities of the State Forest Policy

The article examines the provision of compensation for the damage caused to the forest fund of Ukraine in connection with the armed aggression of the Russian Federation, and the restoration of forests as priorities of the state forest policy. The author notes that the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine caused damage to almost a third of Ukrainian forests. The priorities of the state forest policy are ensuring compensation for the damage caused to the forest fund of Ukraine in connection with the armed aggression of the Russian Federation, and restoration of forests. Calculating this damage requires taking into account the concept of ecosystem services provided by forests. The aggressor state is obliged to fully compensate for the damage caused to the forest fund of Ukraine in particular and the Ukrainian environment in general.

Key words: armed aggression; compensation for damage; damage caused to the forest fund of Ukraine; forest restoration; state forest policy.

* Kovtun Dmytro, Postgraduate Student of Koretsky Institute of State and Law of the NAS of Ukraine